

Doplňky ku kvetene Devínskej Kobyly

Supplements to the flora of Devínska Kobyla

¹IVAN ONDRÁŠEK & ²VLK VALENTA

¹Miestny úrad Bratislava – Devín, Kremel'ská 39, 841 10 Bratislava

²Wolkrova 45, 851 01 Bratislava

Reports on the 44 taxa of vascular plants from the phytogeographic district Devínska Kobyla (SW Slovakia) were updated, amended or supplemented. The occurrence of *Aira caryophyllea*, *Dactylorhiza sambucina*, *Koeleria glauca* and *Ventenata dubia* was confirmed in 1998 after a lapse of several decades.

V ostatných rokoch intenzívne overujeme staré botanické nálezy, najmä na juhozápadnom Slovensku. V tomto príspevku sa sústreďíme na fyto geografický okres Devínska Kobyla. K jeho napísaniu nás podnietila monografia „Flóra, geológia a paleontológia Devínskej Kobyly“ (Feráková et al. 1997). Pokiaľ sa naše nálezy či komentáre týkajú taxónov cievnatých rastlín uvedených v tomto diele, uvádzame ich pod skratkou Fer s číslom príslušnej strany. Nomenklatúra taxónov je podľa zoznamu Marhold & Hindák (1998). Väčšinu nálezov sme dokumentovali fotograficky; príslušný rastlinný materiál sme uložili v herbároch BRA, SAV, resp. v súkromnom herbári prvého autora. Niektoré nálezy kvôli upresneniu dopĺňujeme skratkami Ond resp. Val.

Aira caryophyllea – Fer 149. Po výraznom ústupe v posledných desaťročiach sa nám podarilo v r. 1998 potvrdiť výskyt na dvoch lokalitách: 1. na starom úhore (bývalom karloveskom pasienku, resp. ríbežľovej plantáži) na Kráľovom vrchu niekoľko bohatých populácií (doklad BRA); 2. na Vydrickej kryhe medzi budovou Iuventy a okrajom lesa v riedkom trávnom spoločenstve. Ide o malý zvyšok populácie, ktorá tu bola koncom 30-tych rokov veľmi bohatá (Val, cf. Krist 1937); možno sa jej týka aj údaj Wiesbauera (1871: 5 ut *Avena carophyllea* Wigg.). 3. V r. 1998 sme našli malú populáciu aj tesne za hranicou fyto geografického okresu Dev. Kobyla pri sídlisku Podháj mestskej časti Bratislava-Lamač na začiatku náučného chodníka, vedúceho na Kačín (doklad BRA).

Campanula rapunculus – Fer 135. V oblasti Dev. Kobyly nerastie. Najbližšia recentná lokalita je medzi vinicami pri Sv. Juri (Ond).

Centaurium erythraea subsp. *erythraea* – Fer 122. Po výraznom ústupe v posledných desaťročiach sme v r. 1997–1998 tento druh našli nad vinicami pod Červeným krížom vo výške cca 300 m n.m. (dosť hojne) a malé populácie na Mericiach, Kráľovom vrchu (na bývalom karloveskom pasienku) a pri teplárni na Poliankach.

Chrysosplenium alternifolium – Fer 103. Severovýchodný svah Dev. Kobyly, pri pramenisku pod vojenskou cestou z niekdajšej (1934–1948) pomerne bohatej populácie zostali v r. 1996–1998 len malé zvyšky. Na rozliatom pramenisku na severovýchodnom okraji Vydrickej kryhy na Poliankach (S okraj súčasného areálu ZOO) bola v štyridsiatych rokoch bohatá populácia (Val).

Conringia austriaca – Fer 92. Z Prírodnej pamiatky Dev. lesostep prvý raz udáva Brancsik (1862: 150 ut *Erysimum austriacum*); Wiesbauer (1871: 46) upozornil na nepravidelný výskyt druhu na tejto lokalite.

Dactylorhiza sambucina – Fer 155. Z troch lokalít pri Karlovej Vsi sa zachovala len jedna na Kráľovom vrchu v blízkosti niekdajšieho karloveského pasienka. V r. 1938 (Val) sa tu vyskytovali obe farebné formy – žltá a červená, v r. 1998 sme tu našli len 9 žltokvitnúcich jedincov. Výskyt na Starých gruntoch, na ktorý upozornil už Wiesbauer (1871: 15 ut *Orchis sambucina*), patrí zrejme nenávratne minulosti (sukcesné zmeny v neutržiavanom lese).

Dianthus collinus subsp. *collinus* – Fer 96. 1. Podľa Wiesbauera (1871: 52 ut *D. Seguieri* Vill.) bol hojný na lesných okrajoch pri K. Vsi (údaj „bez bližšej lokalizácie (Wiesbauer 1871a: 52)“ – Fer 1. c. – je konfúzny). V tejto oblasti rástol pred 60 rokmi (Val): a) dosť často v hone Obereixeln pozdĺž vtedy modro značenej cesty – lokalita zanikla pri výstavbe sídliska Dlhé diely; b) ojedinele na Starých gruntoch pri ceste na Polianky pri dnešnej ohrade ZOO (možno identická lokalita s údajom „medzi Mlynskou dolinou a K. Vsou (Májovský 1959 SLO)“ – Fer 1. c.); hoci sa biotop veľmi nezmenil (pozri *Rosa gallica*), výskyt sa nepodarilo v r. 1995–1998 potvrdiť. - 2. Pri K. Vsi sa vyskytuje ešte aj v súčasnosti (1998), a to ojedinele na okraji Jezuitského lesa nad sídliskom Kútiky. - 3. Lokality Dúbravská Hlavica sa týkajú aj nálezy Ptačovského (cf. Ptačovský 1959), potvrdil v r. 1995 R. Letz (osob. ozn.). V r. 1998 tu bol najmä na severných a severovýchodných svahoch hojný a mimoriadne pekne vyvinutý, zasahoval až do južnej časti Brižite, kde v 40-tych rokoch chýbal (Val).

Dryopteris carthusiana – Fer 86. Na severovýchodnom okraji Vydrickej kryhy pri Poliankach v 40 – tých rokoch (Val) mohutné jedince na pramenisku (dnes v areáli ZOO). V súčasnosti (aj 1998) v blízkosti tohto prameniska pomerne obmedzený výskyt v lese pri poľnej ceste na Staré grunty (doklad BRA).

Gratiola officinalis – Fer 128. Údaj „pri Jurigrade (Wiesbauer 1871a: 35)“ je omyl, Wiesbauer 1. c. žiadnu lokalitu z územia Dev. Kobyly neuvádza.

Gymnadenia conopsea – Fer 155. V súčasnosti v oblasti Dev. Kobyly pomerne vzácné, rastie len na dvoch lokalitách.

Herniaria hirsuta – Fer 98. Pred 60 rokmi hojný druh v severovýchodnej časti územia (Val; Krist 1937). V r. 1998 len niekoľko jedincov na štrku (stavbármi devastovaný priestor) medzi pekárňou a teplárňou na Poliankach.

Hypochoeris radicata – Fer 136. Pred 60 rokmi hojný na žulovom podklade v okolí K. Vsi a na celom území Vydrickej kryhy (Val). V r. 1998 hojne na Kráľovom vrchu, na starom úhore a pri cestách na bývalom karloveskom pasienku.

Koeleria glauca – Fer 152. Sandberg, západný svah nad riekou Moravou, v r. 1998 ojedinele (doklad BRA).

Laser trilobum – Fer 120. V súčasnosti poznáme na území Dev. Kobyle jedinú vitálnu populáciu v lese nad Starou horárňou. Podobná populácia bola v r. 1938 pod vrcholom Brehu na svahu do Fialkového údolia (Val); táto lokalita zanikla pri rozširovaní devínskeho kameňolomu. Na lokalite Glavice nad K. Vsou (nad Líščím údolím), silne devastovanej pri výstavbe sídliska Kútiky, v r. 1998 živorilo len niekoľko jedincov.

Laserpitium prueticum – Fer 120. Lokality na Glaviciach pri K. Vsi zanikli v dôsledku devastácie pri výstavbe sídliska Kútiky.

Lathyrus latifolius – Fer 109. Miestami veľmi hojný na trávnatých enklávach pod vinicami východne od studničky Kovačička; aj na začiatku Hadieho údolia.

Lathyrus lacteus – Fer 109 ut *L. pannonicus* subsp. *collinus* (Ortmann) Soó. Údaj „Sihoť (Valenta 1939a: 189)“ je omyl. Valenta 1. c. uviedol *Lathyrus pannonicus*, čo sa v súlade s vtedajšími zvyklosťami vzťahovalo na súčasný *L. pannonicus* (Jacq.) Garcke.

Lilium bulbiferum subsp. *bulbiferum* – Fer 146. Na okraji lesa východne od studničky Kovačička v r. 1997 a 1998 jedna nekvitnúca rastlina. V tomto priestore sme predtým tento druh nikdy nevideli.

Lunaria rediviva - Ťavoda & Mráz (1998) pochybujú o pôvodnosti výskytu na Dev. Kobyle. Pre takýto záver hovoria: 1. absencia údajov v starej botanickej literatúre a 2. recentný výskyt pri frekventovaných lesných komunikáciách a turistických chodníkoch. Naopak pre autochtónnosť hovoria: 1. výskyt v adekvátnych biotopoch, najmä na severnom svahu Dev. Kobyle (napr. v zmiešanom lese – buk, klen, hrab, jaseň atď. – pod vojenskou cestou (Val od r. 1994) spolu s *Actaea spicata* a v tesnom susedstve *Chrysosplenium alternifolium*); 2. výskyt na veľmi blízkych lokalitách na území Bratislavy v Malých Karpatoch (cf. Ťavoda & Mráz, 1. c.); 3. dlhodobosť výskytu (na lokalite pri Červenom kríži – žltá turistická značka, Letz 1997 in Ťavoda & Mráz, 1. c. - sa vyskytuje najmenej od r. 1991 [Val]); 4. *L. rediviva* nepatrí k bežne pestovaným druhom okrasných rastlín – síce dobre znáša presadenie, ale nejaví tendenciu šíriť sa v novom prostredí (Val).

Melampyrum barbatum – Fer 129. Na Dev. Kobyle má v súčasnosti dve veľké populácie: Sandberg a Podhorské nad Dev. N. Vsou.

Nigella arvensis – Fer 88. Hojne nad Waitovým lomom (Ond od r. 1995).

Ophrys holubyana – Fer 155. Výskyt tohto druhu na Dev. Kobyle považujeme za veľmi problematický. Všetky jedince z okruhu *O. holoserica*, ktoré sme pozorovali na danom území (Sihot' – Val 1937, 1943; recentne Breh a lesostepi nad Devínom) sa morfológiou kvetu zhodovali s druhom *O. holoserica* (Burm. f.) Greuter.

Orchis mascula subsp. *signifera* – Fer 155. K rozboru súčasnej situácie (Valenta 1997) máme tieto dodatky: Májovského lokalita z r. 1966 pri K. Vsi zanikla pri výstavbe sídliska Kútiky; v r. 1992 našiel D. Dítě (osob. ozn.) *O. m.* subsp. *signifera* v NPR Dev. Kobyla.

Orchis morio subsp. *morio* – Fer 156. V posledných desaťročiach výrazne ustupujúci druh. Kedysi pomerne bohaté populácie v Líščom údolí, na Glaviciach pri K. Vsi a pri železničnej stanici Bratislava – Lamač zanikli, najmä v dôsledku devastácie prostredia (Val). Podľa viacročných pozorovaní (Ond) je v súčasnosti ťažisko výskytu *O. morio* na Dev. Kobyle v katastri Dev. N. Vsi (Waitov lom, Podhozské). O zániku najväčšej lokality pri Dúbravke píše aj Lux (1985). Na Dúbravskej Hlavici v poslednom období nepotvrdený (Ond), lokalitu veľmi nepriaznivo zasiahli sukcesné zmeny stanovišťa (nahromadenie nerozloženej vrstvy biomasy), zalesňovanie borovicami a husté nálety drevín.

Orchis ×diétrichiana – Fer, obrazová príloha bez paginácie: na farebnej fotografii je vyobrazený *O. tridentata* subsp. *tridentata*, nie kríženc.

Ornithogalum boucheanum – Fer 146. V katastri Devína pomerne hojne v okolí Líščej stráne nad PR Fialková dolina a nad vinicami východne od studničky Kovačička (Ond). V krovinách na Dúbravskej Hlavici stále pomerne vitálna populácia ešte z čias Ptačovského (cf. Ptačovský 1959). Lokality v Líščom údolí na oboch brehoch bývalého potoka zanikli pri výstavbe sídlisk v K. Vsi (Val).

Orobanche elatior – Fer 163. Na Dev. Kobyle je podstatne vzácnejšia než *O. gracilis* (Ond).

Orobanche teucrii – Fer 131 + 157. Na Dev. Kobyle nepatrí k raritným druhom záraz, na juhozápadných a západných svahoch v r. 1997 sa vyskytovalo 240 kvitnúcich jedincov (Ond). Recentné nové lokality sú v okolí Plaveckého Podhradía a Smoleníc (Ond).

Pilosella echioides – Fer 136. Kráľov vrch, na starom úhore (bývalom karloveskom pasienku) v r. 1998 niekoľko jedincov.

Potentilla rupestris – Fer 105. Na Švábskom vrchu v r. 1997 už len dva kvitnúce jedince – lokalite hrozí zánik pre silnú konkurenciu *Arrhenatherum elatius*. Lokality Glavice nad K. Vsou a Breh pri Devíne zanikli (výstavba sídliska Kútiky, resp. rozšírenie ťažby v devínskom kameňolome).

Pseudotysimachion longifolium – Fer 129. Na vlhkejších miestach neďaleko sútoku Moravy a Dunaja pri náučnom chodníku (Ond 1997).

Psyllium arenarium – Fer 132, 189. V súčasnosti (1996–1998) v centrálnej časti Sandbergu miestami roztrúsene až hojne.

Pteridium aquilinum. V lese (prevládajúci dub) v severnej časti Vydrickej kryhy pri poľnej ceste z Polianok na Staré Grunty (asi 250 m n.m.) bohatá populácia. Za posledných 60 rokov sa situácia temer nemení.

Quercus frainetto – Fer 112–113. Nad Líščím údolím pri K. Vsi v r. 1998 niekoľko výmladkových jedincov (det. D. Magic, podľa viacerých znakov).

Ranunculus cassubicus – Fer 89. Na Sihoti rástol druh zo skupiny *R. auricomus* (cf. Valenta 1946).

Ranunculus illyricus – Fer 89. V súčasnosti na Dúbravskej Hlavici, v Haďom údolí a v Prírodnej pamiatke Devínska lesostep.

Ranunculus strigosus – Fer 89. Na Sihoti nerástol (cf. Valenta 1946).

Rosa gallica – Fer 106. 1. V r. 1998 bola bohatá populácia na južnom vrchole Glavic nad K. Vsou (pri reštaurácii Panoráma), hrozí jej však zánik, už koncom r. 1998 bola časť populácie zničená stavebnými prácami. - 2. Na medziach pri cestách medzi dnes už opustenými vinicami na Starých gruntoch najmenej 60 rokov pomerne bohaté populácie a) pri okraji lesa nad Líščím údolím, b) pri ceste zo Starých gruntov na Polianky, tesne nad areálom vysokoškolského internátu.

Scorzonera purpurea – Fer 137. Veľmi hojne napr. na Mericiach, druh nie je zriedkavý ani na iných lokalitách na Dev. Kobyle.

Tordylium maximum – Fer 121. Na Sihoti nerástlo (cf. Valenta 1946). Pred 60 rokmi pomerne často pri viniciach na Starých gruntoch nad Líščím údolím (Val); lokalita zanikla (v súčasnosti záhradkárska kolónia) a v r. 1998 sa výskyt ani v jej okolí nepodarilo potvrdiť. Starých gruntov sa týkajú aj nálezy Opluštilovej z r. 1946 a Májovského z r. 1959 (cf. Fer 1. c.).

Trifolium aureum – Fer 189 ut *Chrysaspis aurea*. Pred 60 rokmi pomerne častý druh v lesoch v severovýchodnej časti územia (Val). V súčasnosti je podstatná časť týchto lesov v areáli ZOO. Na okraji lesa pri teplárni na Poliankach sme v r. 1998 našli skupinu rastlín (doklad SAV) spolu s *Centaureum erythraea*, *Omalotheca sylvatica* (doklad SAV), *Veronica officinalis*, atď. Na tejto lokalite rástlo *T. aureum* aj v r. 1938–1939, vtedy v spoločenstve *Nardus stricta*, ktoré však úplne zaniklo.

Ventenata dubia – Fer 154. Pred 60 rokmi na viacerých miestach nad Dúbravkou, najmä na Brižite (tejto lokality sa týka aj údaj „Dúbravská Hlavica (VI 1940 BRA)“ – Fer 1. c.) a smerom k Švábskemu vrchu (Val). Následkom zmeneného charakteru biotopov (zalesnenie, zástavba) tieto lokality zanikli. V r. 1998 sme našli malú populáciu pri chodníku na juhovýchodnom svahu Dúbravskej Hlavice (doklad BRA).

Vicia cassubica – Fer 111. V r. 1998 sme tento druh našli na lesných okrajoch bývalého karloveského pasienka na Kráľovom vrchu, na juhovýchodnom svahu

Hrubého brehu pri pôvodnej trase červeno značeného turistického chodníka a na medziach na Starých gruntoch.

Vicia lathyroides subsp. *lathyroides* – Fer 111–112. Pred 60 rokmi hojný druh v okolí K. Vsi. V r. 1998 pomerne často na trávnatých miestach pod Iuventou a v opustených záhradách medzi Iuventou a pekárnou na Poliankach.

Literatúra

- Brancsik K., 1862: Ein Ausflug auf den Thebner Kobel. - Oest. Bot. Z. 12: 148-150
- Feráková V. et al., 1997: Flóra, geológia a paleontológia Devínskej Kobyly. Litera pre APOP, Bratislava.
- Krist V., 1937: Floristické poznámky z jižního a jihozápadního Slovenska. - Sborn. Klubu Přír. v Brně, 19(1936): 50-57.
- Lux A., 1985: Orchideje Děvinské Kobyly. - Roezliana 16:15-16.
- Marhold K. & Hindák F. (eds), 1998: Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava.
- Ptačovský K., 1959: Poznámky ke květeně bratislavského okolí. - Biol. práce Slov. Akad. Vied 5(2): 1-88.
- Ťavoda O. & Mráz P., 1998: *Lunaria rediviva* L. (mesačnica trváca) na Slovensku. - Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 20: 82-97.
- Valenta V., 1946: Doplnky ke květeně dunajského ostrova Kásmachru u Bratislavě. - Příroda, Brno, 38: 50-51.
- Valenta V., 1997: Floristické poznámky z južného a juhozápadného Slovenska. - Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 19: 95-99.
- Wiesbauer J., 1871: Beiträge zur Flora von Presburg. - Verh. Vereins Natur-Heilk. Presburg, 10 (N.F. 1, 1869-1870): 1-66.